

apparatum insuper fuisse Magnum, sumtusque ingentis Tropheum, cum titulo: *De Orbe terrarum*. Quod continuo confirmasse videtur *Valer. Maximus*, narrationem de indigna cæde *M. Pompeii* hoc epiphonemate concludens. „Ejus Caput, *tribus Coronis* „spoliatum, in *Suo modo Terrarum Orbe* nusquam sepulturæ locum cum habuit. „Utralibet harum sententiarum valeat, *Coronæ*, hunc Numum ornantes, eum cæteris *Coronariis* Numis, ut ita dicam, recte socium constituunt. *Palme* in eo ramus lauris per se consonat. *Arista*, unum ex Fortunæ muneribus, tessera Felicitatis, Triumpho partæ, non inepte censebitur. Immo hunc Numum potius ad *Pompeii*, quam *Sulle* honorem usum esse, quodammodo indicat. Primus namque, non posterior, dum Roma gravi fame laboraret, Senatus Consulto in Siciliam navigans, ingentem inde frumentorum abundantiam, contempto, superatoque omni periculo, vitæque discrimine, advexit, universi Populi acclamatione Pater Patriæ palam deprædicatus.

DIALOGUS XVI.

De Numis, Ovationem, Triumphum,
Quadrigas, Arcus, & Statuas
exhibentibus.

TULLIUS.

- I. **S**Unnum Ducis Victoris Præmium erat *Triumphus*, cum tanta profusione opum, pompæque ostentatione agi solitus, ut, si Scriptoribus hac de re fides integra detur, magnificentius aliud humanæ Gloriæ, vanitatisque Theatrum instituere Mundus non potuerit. Ast non omnibus, quantumvis clarissimis Victoribus, triumphare ex lege permissum est, quousque potestas, & arrogantia nimia, vim legi non fecerunt. Hac porro constitutum erat: I. mo Solum Supremum Imperatorem, *bonaribus*

ribus curulibus jam antea potitum, & *suis auspiciis* pugnatem, non alieno imperio missum, triumphare posse. II. do Si bello *justo* vicerit, i. e. hostibus rite per *Feciales* indicto, & æquo eorum numero, saltem 5. Millium, in acie cæso. III. tio Si *Pomœria*, i. e. fines *Reipublicæ* ampliaverit *Victoria* sua, novam *Provinciam* subigendo, & acquirendo: *Veterem* enim solummodo recuperasse, tanti meriti non censebatur. IV. Si hostile, non si *Civile* bellum confecerit: de *Civibus* quippe triumphare, summe *civile* creditum fuit. V. to Si *Victoriam* sic compleverit, ut *Exercitum* victorem *Romam* secum adducere potuerit: non vero, si, *Provincia* necdum ex toto composita, *Legiones* ibi relinquere cogeretur. In has omnes postea *Leges*, cum a *Senatu* *Triumphum* permittendo, tum ab *Imperatoribus* *Bellicis* eundem agendo, haud infrequenter peccabatur. *Lentulus*, *Pempejus*, *Antonius*, *Catulus*, *Cæsar*, & *Augustus*, harum *Legum* tenorem si spectes, *injustis* triumphis claruerunt. *Antiquum* autem *Legis* est factum, atque *natura* quodammodo, ut, *arbitrio* hominum posita, horum similiter *arbitrio* tollatur.

Authorem *Triumph*i volunt *Bacchum*, postquam *Indos* devicisset. *Romæ* primus id *Romulus* æmulabatur, tenuibus autem pro *conditione* novellæ *Urbis* auspiciis. *Grandiorem* superbiam *Tarquinius Priscus* fieri constituit. Numerus *Triumphorum* prope insolens est. A *Romulo* quippe usque ad *Vespasianum* Imperatorem CCCXX. ab hoc usque ad *Justinianum* Imperatorem XXX. celebrati perhibentur. *Initium Triumph*i fiebat in *Castris* *Acclamatione* Imperatoris, *Libatione* Deorum, *Chorsis* *Coronis*, *Ignibus* festivis, erectis *Tropheis*, *gratulatione* Legatorum. Sed quæ omnia huc minus attinent. *Primum*, quod facere *Dux* *Victor* debebat, erant *Litæra Laureata*, i. e. *Lauro* obvolutæ, atque *Senatui* transmissæ, cum *Nuncio*, modoque *Victoriæ* descripto, addita *Triumph*i, & *Supplicationis publicæ* postulatione. Agebatur tunc *Senatus consulto*, an, & quantum, pro rei natura, & *conditione* annuendum foret. Quandoque etenim sola *Supplicatio*, alias *Ovatio*, modo & *Ornamenta Triumphalia*, merito plane integro perfectus *Triumphus* decernebatur, non tamen sine magna per sepe postulantium, ac consulentium contentione.

Supplicatio aliud nihil erat, nisi *Decretum* *Senatus*, quo *indictæ* sunt omni *Populo* *Feriæ* a laboribus, & *injunctæ* *Preces*,

atque Grates, Sacrificiis, Epulis, & Lectiſterniis, communi ſtudio Diis pro Victoria referendæ. Aediles propterea juſſi Templâ omnia aperire: Comitia, & Tribunalia tota urbe vacabant. Trium, vel ad ſummum quinque dierum hæc Devotio fuit. Metu tamen, vel adulatione ſuadente, *Cæſari* XV. XX. XL. immo & aliquando LX. & *Auguſto* poſt Victoriâ Actiacam L. dierum Supplicatio decreta fuit. Porro in hac ſola Victoria quandoque acquieſcendum.

IV. *Ovatio* minor Triumphus appellabatur, & non tam Præmium, quam grata quædam Recognitio obſequii, Reipublicæ præſtitæ erat. Hæc illi fiebat, qui ab Imperatore miſſus, non ſuo auſpicio vicit: Qui Civilibus in turbis molientes invita Republica repreſſit: Qui ſeditionem ſubito impetu in Provincia factâ prævertit: Qui meros Graſſatores, pugnx ſubeundæ impares, diſperſit: Qui Provinciam antiquam iterum recuperavit, vel novam quidem, ſine vi tamen armorum, ſola deditione accepit, Victor abinde *incruentus*, & *impulvereus* dictus: Vel tandem, qui vicit quidem, necdum tamen debellavit hoſtem, ulterius metuendum. His talibus Eſſedus, Currusque triumphalis indultus non fuit, ſed pedes urbem ingredi debuerat: quamvis poſtea, provecſta jam arrogantiâ, *Ovantes* equo ſublimes proceſſerint.

V. *Ornamenta Triumphalia* teſtimonium publicum erant, promeritum eſſe quemquam, ut triumpharet. Appellabatur Imperator, obtinebat Lauream coronam auro intextam, Togam pictam, Tunicam palmatam, Sceptrum eburnum, Statuam, Supplicationem, propria Triumphantium Decora: quod optime liquet exemplo *Scipionis Africani*, qui, teſte *Livio*, Numidarum Regem *Muſaniſſam*, cujus inſigni auxilio *Asdrubalem* & *Syphacem* Carthaginenſes vicit, his omnibus Ornamentis, licet exterum, nullo antea exemplo decoravit. Atque hac Gloria Duces omnes contentos eſſe oportuit, Cæſaribus, ut Summa omnia cætera, ita etiam Triumphæ honorem ad ſe ſolos rapientibus. Ajebat enim, *Auguſti*, quotquot ſub ſe ubilibet Exercitum ducerent, Legatos eſſe, a ſe miſſos, ac proinde ſuo, non proprio imperio militare: itaque veteri lege triumphare non poſſe. Ne tamen labori honor deeſſent, ac merces, Victoribus inſignibus *Ornamenta Triumphalia*, quæ ipsis *Triumphæ* loco eſſent, a Senatu decerni procurarunt.

Libr.
XXX.
cap. 15.

Triumphus ergo Culmen honorum fuit, quo altius Victoris Ducis cupido tendere non potuit. Accessit eapropter Urbem cum Exercitu: sed extra illam constitit, & Senatum ad se in Templum Bellonæ evocavit. Ibi Victoriæ modum, & ordinem Patribus iterum æquis cum testimoniis exposuit, atque Triumphi petitionem instauravit: qui vero universi Populi consensu decernendus fuit. Nolentibus ambobus, arrogantiores quidam nihilominus Urbem solemniter ingressi, in Montem Albanum succedebant, cum Capitolio prohiberentur. Cui porro fiebat Triumphi facultas, ea die Supremam Urbis, omniumque Civilium Collegiorum, i. e. quæ Sacerdotum non erant, Potestatem obtinuit: quam concedere solius Populi erat. Vesperi vero eandem ultro iterum posuit.

VI.

Ingressum curru eburneo, auro subinde, gemmisque splendente, faciebat, equorum alborum quadriga præjuncta: donec in horum locum Elephantes majori superbia succederent. In curru stabat Triumphator, toga palmata, & picta indutus, corona laurea incinctus, sed quæ lamellis aureis composita erat. Dextra lauri prætulit rimum, læva Sceptrum eburnum, cui Aquila insidebat. Retro Servus adstitit, rutilam ex auro fusili Coronam, unionibus fulgentem præferens: quem alii Licetorem, immo Carnificem dixere, addentes, iterum, iterumque Triumphatori ab eo suggestum esse, ut se hominem esse meminerit. Splendor etenim Triumphi tantus dicitur, ut facile quis, tenebricoso illo idololatriæ seculo, Deum existimare se posset. Sed hanc comonitionem, ex *Tertulliano* acceptam, permulti piam potius Ecclesiastici Scriptoris interpretationem, pro morum disciplina illam existimant, quam vere factam arbitrantur.

VII.

Apolo-
get. cap.
33.

Ante Currum præferbantur Tabulæ pictæ, cum Ichnographiis Urbium, ac Provinciarum acquisitarum: & Icones Regum hostilium, vel Supremorum Ducum occisorum. Sequebantur longo ordine Captivi, revinctis post terga manibus, vinculisque onusti: in quibus quandoque & Reges erant, aureis catenis prægravati. Spolia deinde præcipua, & Signa hostilia totis ferculis deportata sunt: quandoque & bestię captæ, ut Elephantes, Cameli, & si quæ aliæ ducebantur. Insequebantur Coronæ Aureæ Provinciarum, gratulandi studio ingenti numero submissæ. Currum circumdabant Licetorum cum fascibus, aliorumque Servorum

VIII.

gran-

grandis copia: Chori præterea Musici quamplures, vocibus, cornibus, tubis, ac tympanis, Victori præana, laudemque accinentes.

IX. Post eum integri Exercitus victoris Legiones omnes latantes & exultantes insequabantur, laureatis Militum capitibus, Signisque, & Aquilis omnibus pulcherrime ornatis, cum ingentium Præmiorum copia in manibus Militum, quibus ab Imperatore affecti sunt. His plena jocandi facultas erat, licuitque inter Præana, quæ sublati ad Sidera vocibus toto pectore accinebant, Sales quoslibet in Triumphatorem spargere, licet sapius peramaros. Id, quod Militum licentiæ, per se satis petulanti, permittebatur, ut errorum, defectuum, infirmitatum suarum, ipse in medio Gloriæ suæ commoneretur. Ita, *Cæsare* Gallicum triumphum agente, teste *Suetonio*, clamabant Milites: *Gallias Cæsar subegit. Nicomedes Cæsarem. Ecce, Cæsar nunc triumphat, qui subegit Gallias: Nicomedes non triumphat, qui subegit Cæsarem.* Item acerbius: *Urbani, servate uxores: mæchum calvum adducimus.*

X. Hoc Processu per splendidissimum Arcum triumphalem pergebatur in Capitolium: ubi Triumphator Jovi suo Opt. Max. bove albo faciebat: pro Victoria laudes dixit: Coronam suam lauream, aliamque magnam Spoliorum partem, cum plurimis Donariis pretiosissimis, eidem consecravit: Tabulam demum æream, cui Victoriæ suam, hujusque epocham inscribi curaverat, religiose suspendit. Sequebatur *Cæna triumphalis*, ab ipso data universo Populo, in omnibus Porticibus, Circis, Locisque publicis recumbenti. Invitabat ad hanc etiam Consules, mox vero rogabat, ne comparerent, *Valer. Maximo* docente: Scilicet, *Ne quis eo die, quo ipse triumpharet, majoris in eodem convivio esset imperii.*

Libr. II.
c. 8.

XI. Habes denuo, Publi optime, succinctam epitomen maximæ omnium Celebritatis, quæ Romæ fiebat, ad plurimorum præstantissimorum Numorum cognitionem admodum tibi profuturam. *PUBLIUS.* Memori certe mente has pulcherrimas, planissimasque de Triumpho notitias reponam: ut, cum legero eas in Scriptoribus Veteribus magnis ampullis jactatas, vel Poëtarum acuminibus laconice involutas, intelligam facilius, atque felicius evolvere queam. *TULLIUS.* Rem pauculis Numorum exemplis confirmatam nunc accipe.

XII. *PUBLIUS.* Numus tuæ Tabulæ postremæ Septimus cum
Ove

Ove ante aram stante, cui culter, maectandæ huic victimæ paratus, adhærere videtur, anne forsitam ad Ovationem attineat? Tab. VI. n. 7.
 Subscriptum lego: C. *ajus* TREBONI. *us* C. *aji* F. *ilius*. TULLIUS. Edidit hunc Numum Ill. *Spanbemius* II. p. 220. cum Jovis Capitolini capite in Adversa, atque, eundem verosimillime ad Ovationem posse referri. Ab Ove liquidem, quam *Ovantes* immolare Jovi debuerant, ut Bovem Triumphantem, nomen Ovationis derivari, prope certum esse, ad mentem *Servii* Commentatoris *Virgiliani*, dicentis de Ovante: „Deducitur ad Capitolium, & de *Ovibus* sacrificat: Unde & *Ovatio*. „ Quamvis *Festus* alia expositione dixerit: „*Ovantes* latantes, ab eo clamore, quem faciunt „ reduces in pugna Victores Milites, geminata litera O, O, i. e. „ *Jo! Jo!* „ Haud enim incongruens videtur, existimare, Romanos in compositione vocis *Ovatio*, ad Ovem simul, & mox dictum clamorem respexisse.

Ego autem, cum Etymologia sic habeat: adhuc tamen perambiguum est, utrum hic Denarius *Ovantis* hostiam redhibeat. XIII.
 In *Fastis* quippe *Capitolinis*, ubi tam *Triumphantem*, quam *Ovantes* omnes, per diligentem enarrantur, *Caji* tamen *Trebonii*, quem laudat hic Numus, nulla penitus mentio incidit. Contra vero liquet, *Idibus* Mensium singulorum *Oves* Jovi maectari solitas esse, *Idiles* dictas, canente in hanc rem *Ovidio*: Fastor. I. v. 56.

Idibus alba Jovi grandior *Agna* cadit.

Unde opinari æque verosimiliter liceat, ordinarium duntaxat Sacrificium Ovis, simulque Sacerdotium aliquod laudati *Trebonii*, hic designari. Nos in re explorata conversi, quo libet, hunc Numum tanquam tesseram *Ovationis* accipiamus: quam si non redhibeat, redhibere tamen hac imagine sua commodissime potuisset.

PUBLIUS. Octavo in Numo *Triumphalia Ornamenta* ego quidem XIV. Tab. VI. n. 8.
 intueor, dum Aquilam, Lauream, Togamque pictam conspicio: nisi epigraphæ, supra & infra descripta, sensum alium postcat. Ego eandem sic lego: S. *enatus* P. *opulus* Q. *ue* R. *omanus* PAREN. *ti* CONS. *ervatori* SVO. Quod elogium prorsus illustre. TULLIUS. Numum hunc denuo ex Ill. *Spanbemio* pinxi: in cujus Adversa Quadrigam equorum videas, & ex *Esledo*, sive Curru marmo-
 N reo

reo aliam quadrigam exurgentem, quasi Statua hic veheretur, superscriptis Nominibus: CÆSARI AUGUSTO. Pertinet porro hic Numus ad alios plures, eosque perinsignes, qui cusi sunt, dum a Parthis capta Romanorum Signa, sine sanguine, pro sola maxima Cæsaris reverentia, restituta fuissent. Signa, inquam, pro Numinibus habita, & pro quibus, tanquam pro Aris, ac Imperii Majestate, decertabatur. Nec Signa solummodo reddita, verum etiam complura millia Civium captivorum: quorum salute Roma seipsam salvam gloriabatur. Quare *Augusto* tam *Patris*, vel *Parentis Patrie* gloriosum Nomen instauratum, quam *Conservatoris* elogium additum est: simul vero res tanta, Triumpho digna, & par, *Triumphalibus Ornamentis*, hic signatis, pronunciata fuit. Primus autem, observante Ill. Viro, hujusmodi Ornamentorum honorem adeptus erat *Agrippa*, teste *Dione*. Alter sub *Augusto* regnante *Tiberius*, juxta *Suetonium*. Tertius *Agricola* *Britanniæ* Rector, & Victor sub *Domitiano*, uti *Tacitus* docuit.

XV.

PUBLIUS. Nunquid ad hæc *Ornamenta Triumphalia* referre pariter liceat geminos Numos æris magni: qui apud me sunt, priorem *Tiberii*, alterum *Claudii*? Primi namque Adversa circa literas S. G. grandiores in medio, habet Nomen, & elogia *Tiberii Augusti*, cum ejus Tribunitia Potestate XXXVIII. In Aversa *Quadrigam Triumphalem*, sed vacuam. Alter antè capite *Claudii*, titulisque signatur: in Aversa Arcum habet *Triumphalem* elegantem, desuper cum Statua *Equestri* duo inter trophea, cum epigraphe: NERO CLAUDIUS DRUSUS GERM. ANICUS IMP. ERATOR.

XVI.

TULLIUS. *Tiberius*, adhuc Cæsar, primum quidem, *Augusto* Patre procurante, *Ornamenta Triumphalia* consecutus est: cui tamen postea Senatus Triumphum ipsum obtulit. Hunc, suis de causis tunc dilatatum, post biennium solemniter egit. Quapropter Numus tuus prior, quem etiam Eruditiss. *Liebe* in *Goth. Numar.* pinxit p. 276. ipso advertente, potius Triumphum redhibere videtur, cum *Tiberius* in eo jam *Augustus* prædicetur, ac insuper hi Numi, pluries cusi, Currum nunc vacuum, uti tuus, nunc cum Imperatore insistente repræsentent. In altero autem *Claudii* Numo Arcus magnificus citra dubium intra *Ornamenta Triumphalia* censendus est. Etenim docente *Suetonio*, Germanorum eximio Victori *Neroni Claudio Druso*, inter alia plura, *Marmoreus Arcus cum Tropheis* a Senatu decernebatur.

Nu-

PUBLIUS. Numus nonus est imago Denarii mei Argentei XVII. subarati : in cuius Adversa, ubi pellicula argentea maxime rupta Tab. VI. est, Caput Romæ galeatum agnosco. In Aversa Currui, qua- n. 9. tuor Elephantibus tracto, quibus insident pueri rectores, Triumphator, Aquilam ferens, insistit. Præcedit Miles cum Signo Cohortis. Supra visitur Corona laurea : infra lego : *M. arcus MARCELL. us M. arci F. ilius M. arci N. epos.* **TULLIUS.** Æs in hoc Numo, falsarii manu argento suppositum, eum tibi vilio- rem reddere non debet, immo chariorem. Cum primis, quia differt ab illo, quem vulgavit Ill. *Spanhemius* II. p. 215. Ubi omnia quidem alia similia sunt: Miles tamen cum Signo penitus abest. Unde opinari liceat, abolito post animadversam fraudem hoc Numo tuo, alium *Spanhemianum* signatum esse, Milite in signum discretionis omisso. Cæterum Quadriga hæc Triumphalis Elephantina non *Marcellum* illum, qui subscribitur, sed Avum ejusdem Triumphatorem celebrat, quem supra tibi a Spoliis Opimis relatis commendavi. Nolim tamen, existimes, eum, dum bis triumphasset, Effedo suo Elephantes junxisse: amplioris duntaxat ostentationis causa id ab ejus Nepote hoc in Numo est factum. Etenim Pompejus demum primus erat, qui cum Elephantis triumphare proposuerat: ob angustias tamen Portæ id omittere, & Equos, ut alii, præjungere coactus fuit, notante *Plutarcho*. Ducti sunt ergo a *Marcellino*, immo dudum ante ipsum ab aliis, Elephantes in Triumpho, non autem Quadrigæ suæ adhibiti. Quod vero postea Imperatores Augusti fecerunt, maxime quando Populos, cum Elephantibus pugnare solitos, uti Persas, Parthosve devicerunt.

PUBLIUS. Numus decimus Quadrigam equorum sistit, cum XVIII. Aquila in Curru erecta, & alia quadriga inde exurgente: infra Tab. VI. scribitur: *S. P. Q. R.* Et hic pariter Numus, ut auguror, ex n. 10. iis est, quibus Parthica Signorum Restitutio celebrata fuit.

TULLIUS. Vulgarunt eundem *Golzium*, *Æneas Vicus*, atque *Spanhemius*, imagine modicum discrepante. Ejus deinde rei causa, quam dixisti, omnino est cusus. Tu porro cuperes, Triumphatores plures, a me tibi pictos, videre. Sed mihi nec otium fuit: nec numerum Tabularum augere convenerat. Tibi post ea, quæ hoc in Dialogo ex me audisti, arduum non fuerit, cum Triumphales Numos in Libris aliquando conspexeris, aut in Cimeliis

offenderis, de iisdem statuere: modo eorum, ad quos attinuerint, Historiam Consulueris, quam hic non profiteor.

XIX.

PUBLIUS. Est mihi Medallio spurius *Caracalle*, item *Æreus* medius genuinus *Alexandri Severi*, in quibus uterque in Quadriga equorum triumphans exhibetur: quæ mihi Schemata interim sufficere debent. *TULLIUS.* Hujusmodi proba, & integra Triumphalis pompæ Monumenta raro privatis obtingunt: quin potius illustrium Cimeliorum Ornamenta singularia censentur. Cæterum *Caracalla* in communionem Triumphii de Britannis cum Patre *Septimo Severo*, non merito suo, sed solo affectu paterno venit. *Alexander* autem *Severus* celeberrimo, felicissimoque bello Persico hanc Gloriam jure promeruit.

XX.

Tab. VI.
n. II.

PUBLIUS. Arcum Triumphalem *Neronis*, quem Numus XI. exhibet, semel, ac iterum teneo in *Ære Magno*, fornice uno apertum, Statuis pluribus, & Quadriga equorum in apice, splendide exornatum: quem pone solæ Literæ S. C. *TULLIUS.* *Nero* fatius habuit, in Agonibus Græcis, vel domesticis, cythara, & lyra, cantuque, ad summum decursione vincere, quam armis. Nihilofecius Romam ea Quadriga, qua olim *Augustus* triumphaverat, ingressus est, risum Urbi, non gaudium, Sapientibus vero propter stultitiam, qua Majestatem Romanam contaminaverat, etiam fletum facturum. *PUBLIUS.* Numus XII. in pulchro, elatoque cippo Statuam Imperatoris exhibet, quam pone scribitur: IMP.erator CÆSAR. Nunquid *Augustus* is fuit? *TULLIUS.* Omnino: cui non una Imago bene merenti posita erat. Statuæ namque & Actorum Pacis, ac Belli laudabilium, celebriumque, mercês, ac præmium fuere, uti & Arcus triumphales. Ponebantur in Capitolio, aliisque Foris, ac publicis Viis, magna cum Gloria. Persæpe vero, dum prima Merita quispiam sinistris postea, criminosis, aut noxiis, immo infelicibus duntaxat factis corruperat, majore ignominia diruebantur. Romani quippe, qui rebus tristioribus etiam Tempa lapidabant, neque monumentis hominum quorumlibet unquam pepercerunt.

Item. n.
12.